

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА НАДЗОР НАД ФИНАНСИЈСКИМ ИНСТИТУЦИЈАМА
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА
Одељење за специјалну контролу

АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕН УПИТНИК
О АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА
РИЗИКОМ
ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
ЗА ПЕРИОД АПРИЛ–СЕПТЕМБАР 2016. ГОДИНЕ

Београд, децембар 2016. године

Уводне напомене

Народна банка Србије је, ради унапређења надзора, од 2006. године установила праксу посредног праћења и анализе активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, и то на основу података које банке два пута годишње достављају у форми Упитника о активностима банке у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник).

Упитником су обухваћени следећи периоди: април–септембар текуће године, односно октобар текуће године – март наредне године.

Основни циљеви сачињавања и анализе Упитника су:

- сагледавање стања у процесу идентификовања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему на шестомесечном нивоу,
- упућивање на примену установљених правила и принципа „Упознај свог клијента“,
- индиректно праћење развоја успостављеног система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему,
- препознавање слабих тачака и благовремено указивање банкама на потенцијалну изложеност ризику.

Питања у Упитнику у претходном периоду била су груписана у седам целина:

Део I: Општи подаци о банци

Део II: Активност банке

Део III: Подаци о странкама

Део IV: Подаци о трансакцијама

Део V: Достављање података Управи за спречавање прања новца (Управа)

Део VI: Обука запослених

Део VII: Интерна ревизија и унутрашња контрола

Ова анализа је извршена на основу података за период април–септембар 2016. године, које су банке Упитником доставиле Народној банци Србије, тако да су могућа извесна одступања у представљеним подацима, који имају првенствено аналитички карактер. Без обзира на наведено, пре спроведене анализе извршена је рачунска и логичка провера достављених података. У току вршења ове анализе контактирано је с четири банке ради кориговања достављених података у случајевима где су проверама уочене рачунске и логичке грешке.

Двадесет девет банака које у периоду обухваћеним Упитником послују у банкарском сектору Србије доставиле су Народној банци Србије попуњене упитнике у предвиђеном року, док је једна банка каснила неколико дана.

Садржај:

1. Основна запажања	4
2. Општи подаци о банкама	4
3. Положај овлашћеног лица.....	7
4. Активност банака.....	9
5. Унутрашња ревизија и унутрашња контрола.....	10
6. Подаци о странкама	15
7. Подаци о трансакцијама.....	17
8. Достављање података Управи за спречавање прања новца.....	19
9. Обука запослених.....	22

1. Основна запажања

На основу анализе Упитником достављених података за период април–септембар 2016. године, уочено је да је за разлику од претходног периода, смањен број банака које нису извршиле логичко тестирање њихове тачности пре него што су достављени Народној банци Србије (у претходном периоду 40% банака, а у периоду ове анализе 13,33%). Највећи број уочених пропуста односи се на неслагање податка о укупном броју странака у односу на њихов збир у приказу њихове структуре по статусу резидентности.

На основу извршене анализе изведен је општи закључак о томе да је изложеност банака ризику од прања новца и финансирања тероризма и у овом анализираном периоду на средњем нивоу. Основна запажања која упућују на наведени закључак су следећа:

- све банке су (у односу на своју величину, број клијената, палету производа које нуде својим клијентима и др.) успоставиле сопствене системе за управљање ризиком од прања новца и финансирање тероризма, примењујући приступ заснован на процени овог ризика и узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца;
- од укупно 13.423.022 странке у банкарском сектору, њих 61,85% класификовано је у средњи степен ризика, 37,60% у низак, а 0,55% у висок степен ризика од прања новца;
- број прекинутих пословних односа због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке у односу на претходно анализирани период смањен је за 47,1% и износи 16.689 клијента у периоду ове анализе.
- број одбијених понуда за успостављање пословног односа и/или за извршење трансакције због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке смањен је за 458 случајева, или за 33,1%, што указује на то да банке користе ову законску обавезу као средство за управљање ризиком од прања новца и/или финансирање тероризма;
- 29 од 30 банака користи неки софтвер за праћење трансакција и клијента ради откривања сумњивих трансакција и клијената. Већина банака је укључила један или више показатеља за препознавање трансакција прања новца и/или финансирања тероризма Управе за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа), док су 24 банке развиле и у софтвер укључиле и сопствене показатеље за препознавање сумњивих трансакција и клијената, што наводи на закључак да су банке и без постојања регулаторног захтева самостално предузеле додатне активности ради ефикаснијег и квалитетнијег управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма;

- све банке су унутрашњим актима уредиле учесталост праћења трансакција у зависности од процењеног степена ризика, а нарочито код клијената који су сврстани у највиши степен ризика, као и периоде праћења међусобно повезаних готовинских трансакција;
- даље унапређење постојећих ИТ решења у оквиру постојећих система може имати значајан утицај на ниво оперативних ризика који могу настати људском грешком и омогућити ефикасније управљање људским ресурсима (нарочито у условима смањења броја запослених), тако што се запослени могу више посветити подизању квалитета анализе пословања клијената, односно њиховим трансакцијама које систем банке издваја на основу програмираних параметара – показатеља;
- све банке су сачиниле листу појединаца и ентитета у вези с финансирањем тероризма користећи као извор листе Савета безбедности Уједињених нација, листе Европске уније и листе OFAC;
- на крају септембра 2016. године 99,31% укупног броја странака чинили су резиденти, а 0,69% нерезиденти;
- број извршених готовинских трансакција у банкарском сектору смањен је за 2,44% у односу на претходни период;
- број трансакција с клијентима из високоризичних и офшор дестинација смањен је укупно за 12,31% у односу на претходни период, што је последица смањења укупног броја клијената у банкарском сектору од 0,56%, али и укупног броја извршених безготовинских трансакција у анализираном периоду;
- имајући у виду да управљање ризиком од прања новца, а нарочито финансирања тероризма све више добија на значају и на светском и на националном нивоу, неопходно је наставити с јачањем функције овлашћеног лица и његовог заменика код свих обвезника, а нарочито банака;
- за 9,43% (72 трансакције) повећан је број пријављених сумњивих трансакција Управи у односу на претходни период, уз напомену да две банке нису имале случај пријаве сумњиве трансакције;
- уочено је смањење броја случаја коришћења законске могућности за привремену обуставу извршења трансакција од стране банака (с пет банака у претходном периоду на четири банке), док је број ових трансакција смањен с десет на пет трансакција у периоду ове анализе;
- упркос смањењу укупног броја запослених у банкарском сектору, уочено је повећање броја запослених који су у директном контакту с клијентима и њиховим трансакцијама, којих је за 195 више у периоду ове анализе у односу на претходно анализирани период;

- све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола, при чему се 27 банака изјаснило да је планом унутрашње ревизије за 2016. годину предвиђена контрола спречавања прања новца и финансирања тероризма;
- у текућој години 26 банака су извршиле унутрашњу ревизију тог дела послова банке, док је код једне у току; од преостале три банке, две банке су унутрашњу ревизију извршиле у 2015, док је једна банка извршила унутрашњу ревизију у септембру 2014;
- 26 банака је извршеном ревизијом препознало одређене пропусте, при чему је 21 банка утврђене неправилности кориговала у задатим роковима, једна након истека одређеног рока, а код четири банке рок још није истекао;
- о налазу унутрашње ревизије у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, у 24 банке овлашћено лице је обавестило извршни одбор, док је код 20 банака о том налазу обавештен управни одбор банке.
- 29 банака је планом унутрашње контроле предвидело унутрашњу контролу спречавања прања новца и финансирања тероризма;
- 28 банака је вршило унутрашњу контролу послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, при чему је ова контрола код једне банке још у току;
- 25 банака препознало је одређене пропусте, при чему је 21 банка утврђене неправилности кориговало у задатим роковима, док код преостале четири банке рок још није истекао;
- све банке углавном посвећују дужну пажњу обуци, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција; ипак, намеће се закључак да је у појединим банкама неопходна додатна обука, пре свега запослених из пословне мреже који извештавају овлашћено лице о клијентима и трансакцијама код којих постоји сумња у прање новца и/или финансирање тероризма, имајући у виду да је само 2% укупног броја достављених интерних извештаја пријављено Управи у виду извештаја о сумњивој трансакцији.

Уочене су и следеће чињенице на које треба скренути пажњу, јер могу имати посредан или непосредан утицај на квалитет управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма:

- у односу на претходни анализирани период, број локација на којима је могуће успоставити пословни однос са странком повећан је за 11 локација, док је број локација на којима се може извршити готовинска трансакција смањен за 242, што упућује на закључак да је повећано

коришћење нових технолошких достигнућа за реализацију готовинских трансакција;

- укупан број запослених у банкарском сектору смањен је за 178 у односу на крај марта 2016. године, док у односу на исти период 2015. године то смањење износи 390, или 1,6%.
- проценат учешћа банака код којих је флукуација АМЛ особља који су у директном контакту с клијентима између 10 и 50% повећано је са 20% у периоду претходне анализе на 23,33% банака у анализираном периоду, што може указивати на могућност додатног излагања ризику од прања новца и финансирања тероризма;
- у односу на претходни анализирани период, за 100.506 случајева повећан је број странака за које је девет банака радње и мере познавања и праћења поверило трећем лицу, што наводи на закључак да банке које су се одлучиле на коришћење ове законске могућности треба да буду нарочито посвећене управљању ризиком којем у овом сегменту могу бити изложене;
- број странака које су успоставиле пословни однос без физичког присуства повећан је за 525, а број странака које су страни функционери повећан је за осам у односу на претходни период и на дан 30. септембра 2016. године износи 693, што указује на пораст клијената према којима постоји законска обавеза примене појачаних радњи и мера познавања и праћења;
- укупан број физичких лица нерезидената клијената банака смањен је за 133 у односу на претходни период; насупрот овом смањењу, уочено је повећање учешћа физичких лица нерезидената из високоризичних земаља у укупном броју нерезидената физичких лица (у претходном периоду 17,38%, а у анализираном периоду 19,88%);
- број правних лица нерезидената, у апсолутном износу, у овом периоду смањен је за 992, при чему је учешће правних лица нерезидената из високоризичних земаља у укупном броју правних лица повећано са 10,987% на 12,51%;
- само једна банка је пријавила 77,8% укупно пријављених сумњивих трансакција Управи.

2. Општи подаци о банкама

На дан 30. септембра 2016. године у Републици Србији 30 банака је имало дозволу за рад Народне банке Србије. Према достављеним одговорима, банке успостављају пословни однос са странком на укупно 2.907 локација на основу разгранате мреже организационих јединица, или за 11 локација више него у

претходном анализираном периоду. Четири банке пословни однос са странком може да успостави на до десет локација, 11 банака на од 11 до 50 локација, девет банака спада у групу код којих се пословни однос може успоставити на од 51 до 100 локација, четири банке успостављају пословни однос са странком на од 101 до 200 локација и две банке тај пословни однос могу да успоставе на преко 200 локација (од тога једна банка на 1.120 локација).

У банкарском сектору готовинска трансакција може се извршити на укупно 3.258 локација (за 242 локације мање него у претходном периоду), при чему пет банака спада у групу оних које имају до десет таквих локација, девет банака је у групи које имају од 11 до 50 таквих локација, 11 банака врши готовинске трансакције на од 51 до 100 локација, две банке имају од 101 до 200, а три банке преко 200 таквих локација.

Укупан број запослених у банкарском сектору на дан 30. септембра 2016. године износи 24.015, док број запослених који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама износи 14.928 (62,2%). На основу анализе кретања укупног броја запослених, може се закључити да је и у овом анализираном периоду настављен тренд смањења броја запослених, тако да је крајем септембра укупан број запослених смањен за 178 у односу на крај марта 2016. године, док у односу на исти период 2015. године то смањење износи 390, или 1,6%.

На нивоу банкарског сектора, просечан број клијената по запосленом који непосредно обавља послове у вези с клијентима и трансакцијама износи 900, а број обављених безготовинских и готовинских трансакција по запосленом у периоду април – септембар 2016. године 25.746¹. Број клијената банке по запосленом смањен је за 16, а број обављених безготовинских и готовинских трансакција по запосленом за 1.388 у односу на претходно анализирани период. Из наведеног произлази да су запослени у периоду за који се врши ова анализа мање оптерећени него у претходно посматраном периоду због смањења укупног броја обављених безготовинских и готовинских трансакција, броја клијената, али и пораста учешћа запослених који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама у односу на укупан број запослених.

У седам од 30 банака (23,33%) флукуација АМЛ особља који су у директном контакту с клијентима износила је између 10 и 50%, док је у једној банци износила више од 50%, што такође може указивати на могућност додатног излагања ризику од прања новца и финансирања тероризма.

У посматраном периоду у 23,33% банака смањен је број АМЛ особља, што указује на потребу да банке процесе и успостављени систем за спречавање прања новца и финансирање тероризма додатно унапреде, односно аутоматизују колико год је то могуће, а све ради квалитетног спровођења радњи и мера за откривање

¹ Приказани износ односи се на број трансакција које не укључују е-банкинг трансакције с обзиром на то да се извршење тих трансакције обавља без директног ангажовања запослених банке.

и спречавање прања новца и финансирања тероризма и адекватног управљања овим ризиком.

3. Положај овлашћеног лица

На основу достављених одговора на Упитник, 25 банака имају посебну организациону јединицу која се искључиво бави спровођењем Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Закон), док пет банака те послове извршава у оквиру других организационих јединица. У девет банака овлашћено лице/његов заменик, као и други запослени којима су поверени послови у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма свакодневно обављају и друге послове, ван својих активности у вези са спровођењем одредаба Закона.

У само осам банака овлашћено лице је на руководећем положају у банци, док у 22 банке овлашћено лице то није.

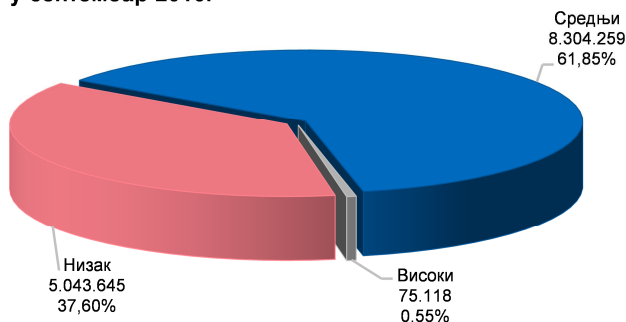
Све банке су сарадњу овлашћених лица и њихових заменика са осталим организационим јединицама регулисале унутрашњим актима.

Јачање функције овлашћеног лица и његовог заменика у условима давања све већег значаја ризику од прања новца, а нарочито финансирања тероризма на светском нивоу, требало би да буде императив и домаћем банкарском сектору.

4. Активност банака

Све банке су у складу са Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“ бр. 46/2009 и 104/2009), коју је донела Народна банка Србије, израдиле анализу ризика и процену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, узимајући притом у обзир и резултате Националне процене ризика од прања новца. У зависности од процењеног степена изложености странке ризику од прања новца и финансирања тероризма, банке су своје клијенте класификовале у низак, средњи и висок (Графикон 1).

Графикон 1. Структура странака у банкарском сектору сврстаних по степеноу ризика са стањем у септембар 2016.

Према достављеним подацима о извршеној класификацији клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма: 11 банака је више од 80% својих клијената сврстало у категорију ниског ризика, док је њих 13 највећи број клијената (више од 80%) сврстало у категорију средњег ризика.

На основу анализе одговора из Упитника, закључује се да банке, и поред тога што су од укупно 13.423.022 клијента, њих 5.043.645 класификовале у нискоризичну групу, поједностављене радње и мере познавања и праћења странке примењују на свега 934.164 клијента, што је приближно исто као у претходном периоду.

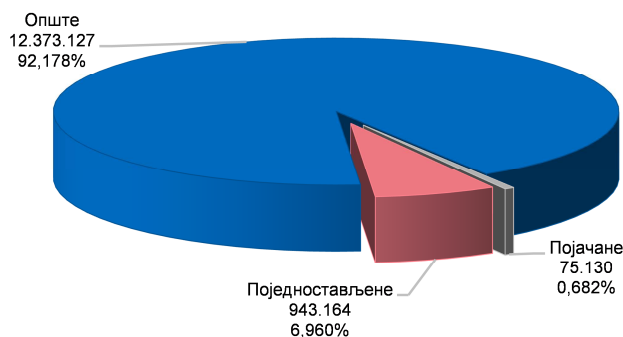
Упоредни преглед структуре броја странака по процењеним степенима ризичности и примењеним радњама и мерама приказан је у табели:

Табела Структура странака у банкарском сектору према степену ризика и примењеним радњама и мерама

Степен ризика	Број странака	% учешће	Примењене мере	Број странака	% учешће
низак	5.043.645	37,60	поједностављене	934.164	6,960
средњи	8.304.259	61,85	опште	12.373,127	92,178
висок	75.118	0,55	појачане	75.130	0,682
	13.423.022	100		13 423,022	100

Сагласно Закону, банке су дужне да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. У периоду за који се врши ова анализа, на 92,178% странака у банкарском сектору примењене су опште радње и мере. Појачане радње и мере спроводе се код 0,682%, а поједностављене код 6,960% странака (Графикон 2).

Графикон 2. Структура странака у банкарском сектору сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке са стањем у септембру 2016.

Од укупног броја случајева у којима се примењују поједностављене радње и мере познавања и праћења, на само две банке односи се 827.920 клијената, а све

остале банке их примењују на 115.244 клијента. Достављени подаци даље показују да 13 банака на све своје клијенте које су класификовале у групу нискоризичних примењује поједностављене радње и мере познавања и праћења странке, пет банака те мере уопште не примењује, док њих 12 то чини само за сразмерно мали део клијената из групе нискоризичних.

На постављено питање у Упитнику да ли су својим унутрашњим актима предвиделе учесталост праћења клијената, сходно нивоу ризика у који су сврстани, све банке су одговориле потврдно.

Банке су се изјасниле да прекидају пословни однос с клијентом због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке. У периоду април–септембар 2016. године из наведених разлога је 14 банака прекинуло пословни однос са 16.689 клијента. Од тог броја, само једна банка је раскинула пословни однос са 16.177 клијента, или 96,93%, док је преосталих 13 банака пословни однос раскинуло са 512 клијента. У посматраном периоду 16 банака није имало случај раскида пословног односа. Девет банака је у 925 случајева одбило понуду за успостављање пословног односа и/или за извршење трансакције због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке, од чега се на једну банку односи 886 оваквих случајева.

Девет банака је вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверило трећем лицу и на тај начин прибавило податке и документацију за 279.043 странке (од тога се на тај начин прибављени подаци за 278.940 странака односе на две банке). Све банке су се изјасниле да сачињавају службену белешку у писменој форми и да разматрају да ли постоје основи сумње да је у питању прање новца или финансирање тероризма у случајевима када одбију понуду за успостављање пословног односа или извршење трансакције из наведених разлога.

На постављено питање у Упитнику да ли су имале захтеве за отварање анонимних рачуна, штедних књижица на шифру или доносиоца и др. ради прикривања идентитета странке, све банке су одговориле одрично.

Све банке поседују информациони систем који препознаје више међусобно повезаних готовинских трансакција истог клијента чија је укупна вредност једнака или прелази износ од 15.000 евра.

Све банке су потврдиле да су интерним актима предвиделе учесталост праћења трансакција које врше клијенти који су сврстани у категорију с највишим ризиком, као и периоде праћења међусобно повезаних готовинских трансакција. Према добијеним одговорима, 12 банака повезане трансакције најмање прате у току једног дана, осам банака у периоду од недељу дана, две банке у периоду од 15 дана, пет банака у периоду до 30 дана, једна у периоду до три месеца, једна у периоду до шест месеци, једна у периоду од годину дана, док једна банка повезане трансакције прати у зависности од нивоа ризика у дужем временском периоду.

Све банке су сачиниле листу појединаца и ентитета у вези с финансирањем тероризма, док су као извор за ових листа најчешће користиле листе Савета безбедности Уједињених нација, листе ЕУ и листе *OFAC*.

У Упитнику је 29 банака навело да користе посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција или лица, док се само једна банка изјаснила да не користи софтвер. Банке су се такође изјасниле које су показатеље с Листе за препознавање сумњивих трансакција, као и Листе показатеља у вези с финансирањем тероризма објављене на сајту Управе укључиле у тај софтвер.

У следећем прегледу је приказано који број показатеља за препознавање сумњивих трансакција у вези с прањем новца који су објављени на сајту Управе су 24 банке имплементирале у свој софтвер.

Табела Број укључених показатеља у вези с прањем новца

Број показатеља за банке	Број банака
Мање од 10	6
10–19	11
20–29	5
30–37	2

Према подацима из Упитника, 24 банке су се изјасниле да су у свој софтвер укључиле показатеље за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма, и то у следећем броју:

Табела Број укључених показатеља у вези са финансирањем тероризма

Број укључених показатеља у вези са финансирањем тероризма	Број банака
Мање од 5	11
5–10	11
Више од 10	2

Такође, 24 банке су навеле и број од 248 других показатеља (из сопствених листа показатеља) које су укључиле у софтвер за препознавање сумњивих трансакција и/или лица.

Број банака у зависности од примењених сопствених показатеља је дат у прегледу који следи:

Табела Број укључених показатеља које је развила банка

Број укључених показатеља које су банке саме развиле	Број банака
Мање од 5	8
5–9	5
10–19	9
20 до 25	0
50	2

Као друге показатеље укључене у софтвер, банке најчешће наводе показатеље који су препознати на основу искустава у праћењу трансакција и пословања странака, а могу се изразити програмским језиком и као такви укључити у информациони систем. Ово указује да се банке у све већој мери и без захтева регулатора ангажују на подизању квалитета обављања послова спречавања прања новца и финансирања тероризма, а ради адекватнијег управљања овим ризиком.

Ради ефикасног управљања изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, потребно је да све банке и даље унапређују систем праћења трансакција и клијената како би правовремено извршиле идентификацију, процену ризика и примениле адекватне радње и мера према својим клијентима.

5. Унутрашња ревизија и унутрашња контрола

На основу достављених одговора, све банке су унутрашњим актима уредиле систем унутрашњих контрола у банци.

Унутрашња контрола примене Закона у највећем броју банака је у надлежности организационог дела који се бави унутрашњом ревизијом, а истовремено и у надлежности других организационих јединица, као што су организациона јединица која се бави контролом усклађености пословања банке, контролом пословања „мреже“ или искључиво контролом спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Према достављеним одговорима на Упитник, 27 банака је планом унутрашње ревизије предвидело ревизију пословања банке за 2016. годину, а која се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма. У последњој години дана 26 банке су извршиле унутрашњу ревизију тог дела пословања банке, док је код једне банке ова ревизија још у току. Од преостале три банке, две банке су унутрашњу ревизију извршиле у 2015, док је једна банка извршила унутрашњу ревизију у септембру 2014.

У поступку унутрашње ревизије дела пословања који се односи на спречавање прања новца и финансирања тероризма, 26 банака су препознале пропусте у поступању банке, док једна банка није могла да се изјасни о наведеном, јер је поступак ревизије у току.

Најчешћи пропусти се односе на: некомплетност документације у досијеу клијента, неажурност података о клијентима, погрешну извршену класификацију клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, некомплетност унетих података о клијентима у систему банке или њихову недоступност осталим запосленима у банци, неажурне листе ризичних држава, недостатке или међусобну неусаглашеност унутрашњих аката из различитих пословних процеса, пропусте у системском решењу који се односе на праћење ниво ризика и др.

Све банке које су унутрашњом ревизијом утврдиле пропусте у поступању (26 банака) дале су рок за уклањање утврђених неправилности, од којих је 21 банка то и учинила у задатом року, једна банка то није учинила у року, а код четири банке рок није истекао.

Што се тиче информисаности извршног и управног одбора банака о налазу унутрашње ревизије у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, у 24 банке овлашћено лице је обавестило извршни одбор, док је код 20 банака о том налазу обавештен управни одбор банке.

У обухваћеном периоду 28 банака је вршило унутрашњу контролу послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, при чему су пропусти утврђени код 25 банака. Најчешћи налази те контроле односе се на:

- неадекватну или непотпуну документацију при вршењу идентификације странке при успостављању пословног односа или вршења трансакције,
- неажуриране податке о странци у систему банке,
- неправилно извршену класификацију клијената по степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма,
- немогућност система да у потпуности прати ризик од спречавања прања новца и финансирања тероризма.

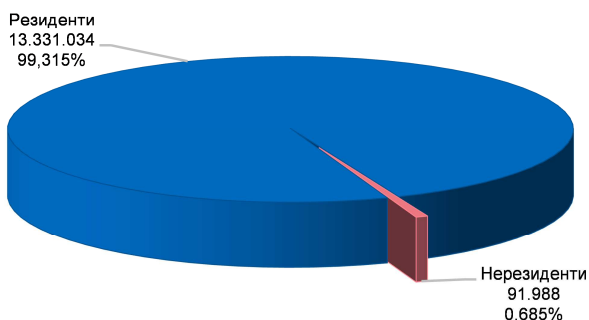
Све банке које су својим унутрашњим контролама утврдиле неправилности навеле су и да су дале рок за отклањање утврђених неправилности, док је њих 21 предузело и мере за њихово отклањање. У 24 банке је овлашћено лице обавестило извршни одбор банке о налазу унутрашње контроле у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, а у 20 банака је овлашћено лице обавестило управни одбор банке о том налазу.

6. Подаци о странкама

На основу података добијених из Упитника структура клијената у банкарском сектору приказана је у графиконима 3–5.

Графикон 3. приказује апсолутно и релативно учешће резидената и нерезидената у целокупном банкарском сектору у септембру 2016.

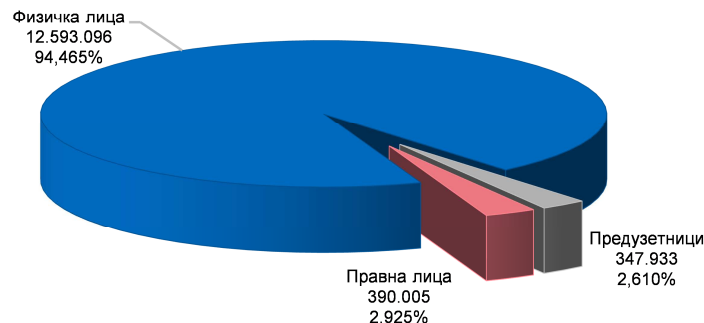
Графикон 3. Структура странака у банкарском сектору у септембру 2016.

Посматрано у односу на претходни период, однос између броја странака резидената и нерезидената незнатно се повећао у корист резидената, тако да је на крају септембра 2016. године од укупног броја странака, број резидената износио 99,315% а нерезидената 0,685%.

Као и у претходном периоду, од укупног броја резидената, највеће је учешће физичких лица (приближно 94,5%), док појединачна учешћа домаћих правних лица и предузетника износе 2,925%, односно 2,61%, уз благо смањење учешће ове две категорије странака у укупном броју клијената резидената (Графикон 4).

Графикон 4. Структура странака резидената у банкарском сектору у септембру 2016.

Структура странака нерезидената у банкарском сектору и удео странака физичких и правних лица из високоризичних земаља и офшор земаља и територија у укупном броју странака нерезидената приказани су на Графикону 5.

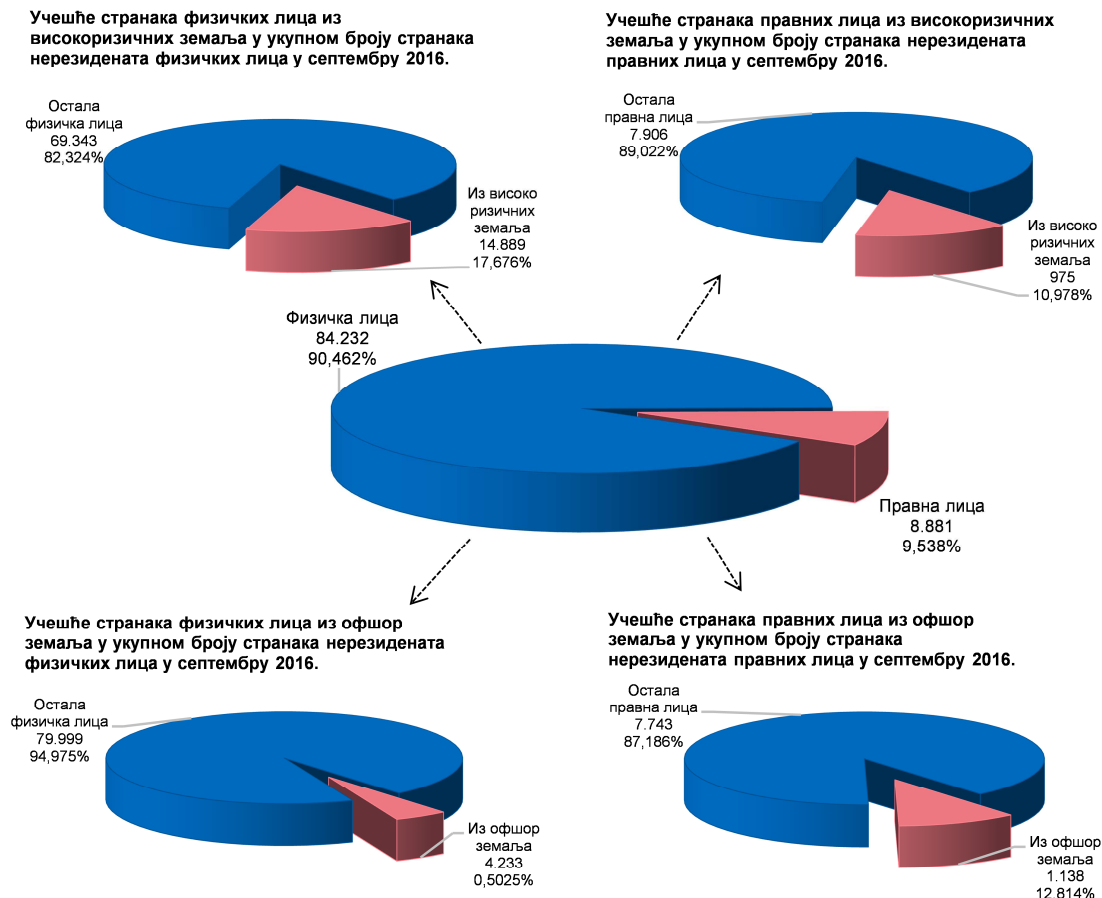
Број клијената нерезидената физичких лица смањено се за 133 и сада износи 84.099, док је број правних лица нерезидената мањи за 992 у односу на претходни период и на дан 30. септембра 2016. године износио је 7.889.

Број физичких лица нерезидената из високоризичних земаља се у апсолутном износу смањено у односу на претходно анализирани период, али је њихово % учешће у укупном броју странака нерезидената повећано на 19,88% услед смањења укупног броја нерезидената физичких лица у периоду ове анализе, док је иста ситуација и са бројем правних лица нерезидената из високоризичних земаља, где је % учешће у укупном броју странака нерезидената правних лица повећано са 10,978% у претходно анализираном периоду, на 12,51% у периоду обе анализе.

Поред наведеног, приказан је удео странака из офшор земаља у укупном броју странака нерезидената. Офшор дестинацијама могу се сматрати оне земље, односно територије, у којима постоји двојна пореска политика, веома повољна за компаније које немају пословање у тој земљи, већ само регистровано седиште, и за које је уобичајено да послују на локалном тржишту.

Упркос смањењу укупног броја физичких лица нерезидената у периоду за који се врши ова анализа у односу на претходно анализирани период, број физичких лица из офшор земаља се повећао са 3.781 на 4.233 лице, док се у укупном броју правних лица нерезидената број правних лица из офшор земаља повећао са 1.093 на 1.138 (Графикон 5).

Графикон 5. Структура странака нерезидената у банкарском сектору у септембру 2016.

Број странака које су успоставиле пословни однос без физичког присуства повећан је са 4.592, колико их је било на дан 31. марта 2016, на 5117, док је број странака које су страни функционери на дан 30. септембра 2016. износио 693, што је за осам више у односу на стање од 31. марта 2016.

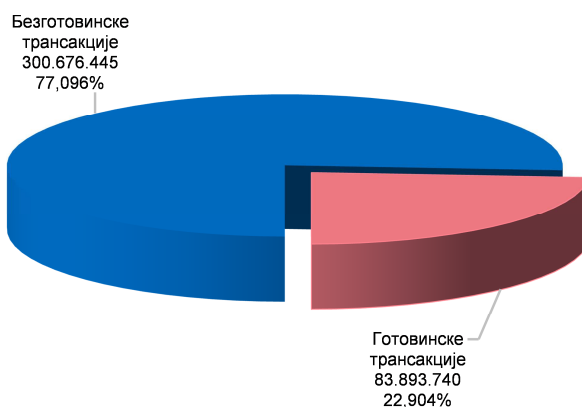
7. Подаци о трансакцијама

У посматраном периоду банке су обавиле 300.676.445 безготовинских трансакција, или за око 2,44% мање него у претходном периоду. Број готовинских трансакција који је обављен на нивоу банкарског сектора износио је 83.893.740, или за око 8,38% мање него у претходном периоду. Учешће готовинских трансакција у укупном броју трансакција незнатно је смањено у односу на претходни период и износи 21,815 % (у претходном периоду 22,904%).

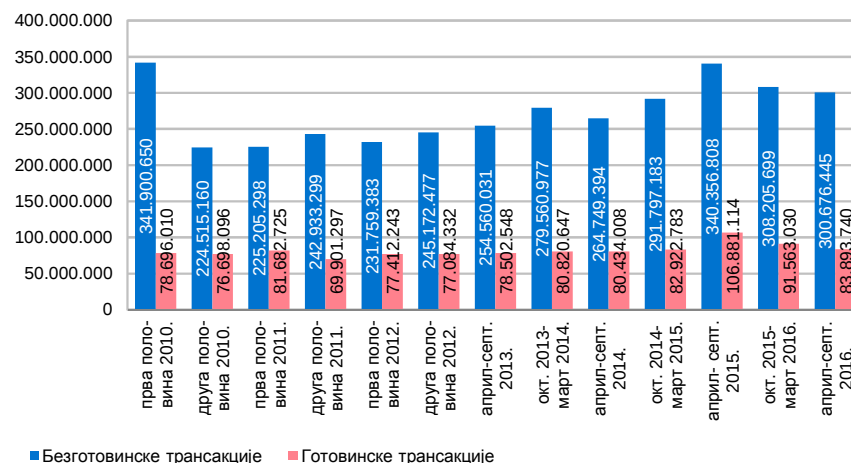
Број безготовинских трансакција извршених коришћењем е-банкинг услуге је износио 57.382.897 и није се много мењао у односу на претходно анализирани период.

Структура извршених готовинских и безготовинских трансакција у банкарском сектору у периоду април–октобар 2016. године приказана је у Графикону 6, а преглед извршених безготовинских (без укључених е-банкинг трансакција) и готовинских трансакција за период од прве половине 2010. закључно с посматраним периодом на Графикону 6а.

Графикон 6. Структура извршених трансакција у банкарском систему за период април–септембар 2016.

Графикон 6.а. Структура извршених трансакција у банкарском сектору по периодима (број трансакција)

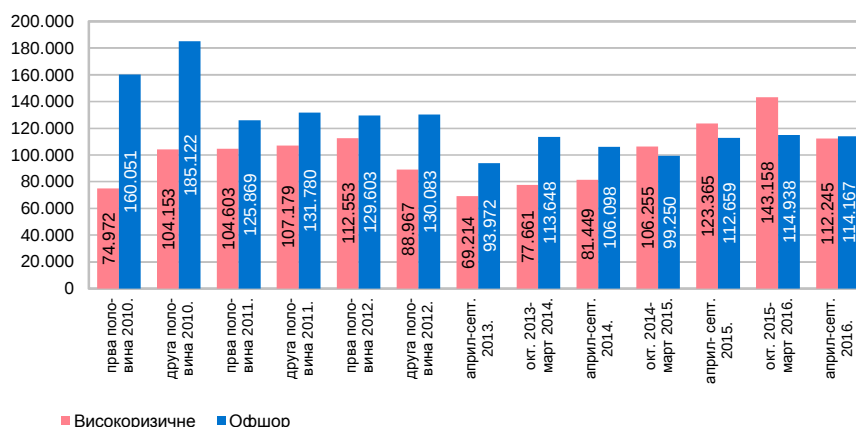
Банке су извршиле 183.655 готовинских трансакција, у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности обрачунато по средњем курсу Народне

банке Србије, што чини приближно 0,22% укупно обављених готовинских трансакција, којих је било 83.893.740.

Уочено је смањење наведених готовинских трансакција за 23.475 у апсолутном износу у односу на претходни период.

С клијентима из високоризичних географских подручја извршено је 112.245 трансакција, што је за 30.913 трансакција мање него у претходном периоду, а с клијентима из офшор географских подручја 114.167 трансакција, чији је број такође смањен за 771 трансакцију у односу на претходни период (Графикон 7).

Графикон 7. Кретање броја извршених трансакција са клијентима из високоризичних и офшор подручја по периодима (број трансакција)

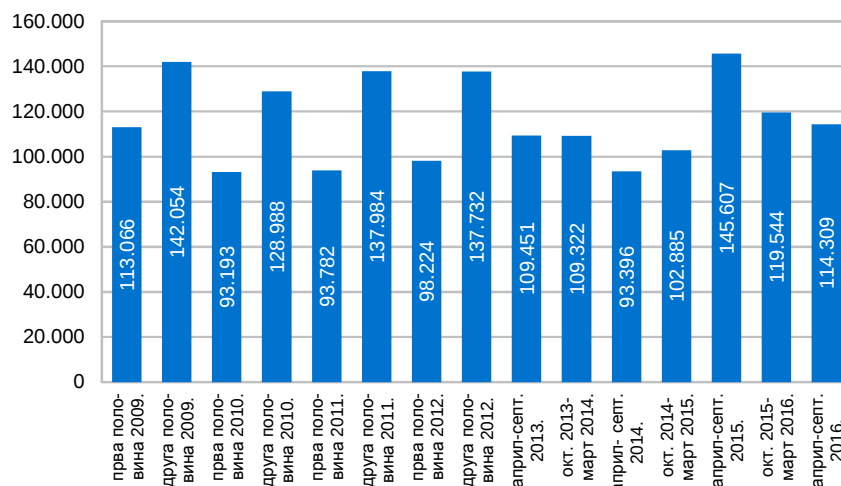
8. Достављање података Управи

Број пријављених готовинских трансакција чија је вредност једнака износу од 15.000 евра или више, обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије на дан вршења трансакције, у последњем посматраном периоду износи 114.309 (Графикон 8), док је укупан број извршених готовинских трансакција истих вредности износио 183.655. У односу на претходно посматрани период, број пријављених готовинских трансакција чија је вредност једнака износу од 15.000 евра или више смањен је за 4,37%.

Учешће пријављених готовинских трансакција у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности у односу на укупно извршене наведене трансакције износило је око 62%, што је за 4% мање у односу на претходни период. У апсолутном износу, број готовинских трансакција у износу од 15.000 евра и више у динарској противвредности које нису пријављене Управи износи 69.346 и требало би да представља масу трансакција за које је прописом регулисано да банке нису у обавези да пријављују Управи, а које се односе на трансакције клијената јавних предузећа, директне и индиректне кориснике

буџетских средстава, странке на које се у складу са Законом примењују поједностављене мере познавања и праћења, као и на готовинске трансакције којима се врши пренос новца с једног рачуна странке на други ако су отворени код исте банке, замену новца на рачуну странке за другу валуту а новац остаје на рачуну код банке, орочавање новца на рачуну странке или реорочавање. Из наведеног произлази да је број трансакција који је пријављен Управи знатно мањи од поменутог броја укупно обављених готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности.

Графикон 8. Преглед броја готовинских трансакција $\geq$ 15.000 евра пријављених Управи за спречавање прања новца по периодима

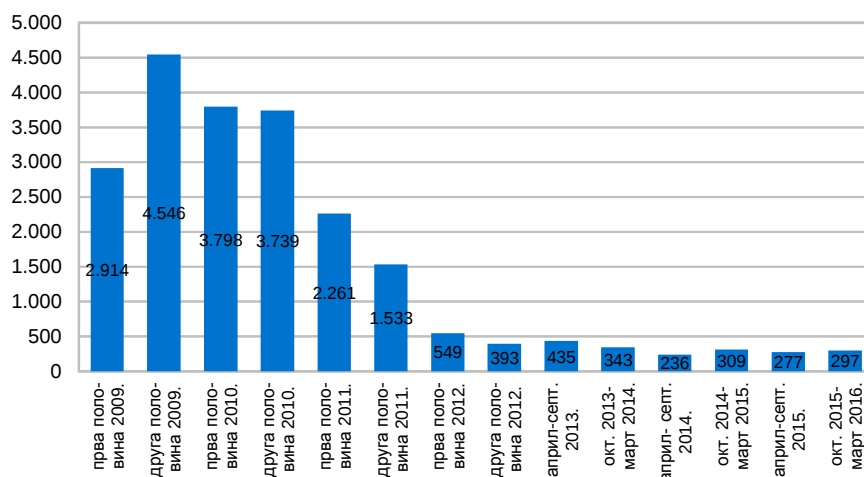
Банке су у анализираном периоду Управи пријавиле 325 трансакција (само једна банка је пријавила 72 трансакције) на које су показатељи за препознавање сумњивих трансакција указивали да постоје разлози за сумњу (у даљем тексту: сумњиве трансакције), што је за око 9,43 % више у односу на резултате добијене из претходног Упитника (Графикон 9). У овом периоду број пријављених трансакција Управи повећан је за 28 извештаја о сумњивим трансакција.

У посматраном периоду две банке нису пријавиле ниједну сумњиву трансакцију (у претходном периоду четири банке), шест банака је пријавило до пет сумњивих трансакција, 12 банака је пријавило од пет до десет трансакција, шест банака од 10 до 20 трансакција, а четири банке су пријавиле више од 20 таквих трансакција, од којих је једна пријавила 72 сумњиве трансакције.

У анализираном периоду четири банке су искористиле законску могућност и привремено обуставиле извршење пет трансакција. Од тога је једна банка привремено обуставила извршење две трансакције, док су преостале три привремено обуставиле по једну трансакцију. У односу на претходни период, када су пет банака привремено обуставиле извршење десет трансакција, у

посматраном периоду уочено је да су банке смањиле коришћење ове законске могућности, што није био случај у ранијим периодима.

Графикон 9. Преглед броја сумњивих трансакција пријављених
Управи за спречавање прања новца по периодима

Запослени у банци који су у директном контакту са странком доставили су овлашћеном лицу 4.201 интерни извештај у случајевима када су посумњали да у вези с клијентом или његовом трансакцијом постоји ризик од прања новца. У анализираном периоду није било интерних извештаја у којима се сумња односила на финансирање тероризма. Број интерних извештаја које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу у апсолутном износу повећан је за 2.938, или за 27,31% у односу на претходни период. Међутим, поставља се питање квалитета тих интерних извештаја. Наиме, број интерних извештаја у вези са сумњом у прање новца које су запослени у банци доставили овлашћеном лицу, а по којима подаци нису достављени Управи износио је 4.117 (односно 98%). Прецизније, од 4.201 интерног извештаја о сумњи у прање новца, овлашћена лица су Управи пријавила свега 84 извештаја о сумњивим трансакцијама, што чини приближно 2% укупног броја достављених интерних извештаја.

Релативно мали проценат пријава сумњивих трансакција које су овлашћена лица извршила на основу интерних извештаја које су доставили запослени који су у директном контакту с клијентима, или њиховим трансакцијама од 2%, указују на то да је потребно већу пажњу посветити квалитету њихове обуке у овом сегменту.

9. Обука запослених

У банкарском систему послове који подразумевају директни контакт са странкама непосредно обавља укупно 14.928 запослених, односно за 195 запослених више него у претходном периоду, што указује на заустављање тенденције смањења броја запослених који су у директном контакту са странком која је евидентирана у претходним периодима.

Све банке су израдиле програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривање и спречавања прања новца и финансирања тероризма и прилагодили га различитим позицијама у банци.

Обука запослених обавља се према годишњем плану и програму. Код највећег броја банака обука се врши најмање једном годишње, периодично по потреби, приликом пријема нових запослених, као и у зависности од измена законске и интерне регулативе. Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, обучени руководиоци организационих јединица и запослени у Одељењу за контролу усклађености пословања. Најчешћи начин организовања обуке је електронским путем, путем презентација у тренинг-центрима, интерактивних тренинга, презентација у *powerpoint*-у, објава на локалној мрежи, екстерних семинара, предавања, упознавања с новим трендовима и техникама прања новца и финансирања тероризма. Запосленима су на интранет страницама банака доступна сва упутства из те области, законска регулатива, а по потреби се користи и електронска пошта да би се организациони делови обавестили о обавезама у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма.

У 27 банака годишњи план обуке већ су реализовали сви запослени који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама, док ће у три банке план обуке бити реализован до краја године. По извршеној обуци, све банке врше проверу знања запослених и резултате провере чувају на начин и у роковима прописаним законом.

Запослени у свим банкама су упознати с последицама непримењивања закона, процедура и налазима контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.